

Implementace finanční gramotnosti do školních vzdělávacích programů základního vzdělávání

Alena OPLETALOVÁ

The Implementation of Financial Literacy in School Curricula of Basic Education

Abstract: The contribution responds to the current situation in the implementation of financial literacy in school curricula of basic education. It presents the documents and publications area of economical and financial literacy, specifying, and developed. At the same time presents the results of the survey conducted through interviews with the directors of selected primary schools. Respectively how are children in schools with financial education introduced.

Key Words: Economic and financial literacy, Financial education, Educational program

Úvod a zdůvodnění aktuálnosti problematiky

Čím dál častěji se v současnosti setkáváme s termíny „zadlužení, osobní bankrot, exekuce“ apod. Důvodů k existenci těchto skutečností může být mnoho. Mohou mít různou podobu: od zadlužení se neúměrně k osobním příjmům až po zhoršení sociální situace v důsledku nemoci, ztráty zaměstnání apod.

Aby budoucí generace model zadlužování v nerozumné míře nerozšiřovala, je potřeba zajistit určitou prevenci. Prevence se využívá v různých oblastech společnosti, jako jsou zdravotnictví, školství v rámci např. drogové problematiky, a další. Jednou z možností prevence nezdravého zadlužování a naopak využití a tvoření finančních rezerv je zařazení výuky problematiky finanční gramotnosti do školních vzdělávacích programů základního a středního vzdělávání.

Problematika finančního vzdělávání a finanční gramotnosti a s tím související problémy nakládání s osobními a rodinnými financemi se dostávají do popředí zájmu diskusí vlády, různých finančních institucí, školských institucí, médií a dalších subjektů. Důvodem jsou alarmující výsledky statistik uvádějící aktuální zadlužení domácností, které nevykazuje tendenci do budoucna stagnovat ani klesat.

Z důvodu neustále se zvyšujícího zadlužování českých domácností se nejen v České republice dospělo k všeobecnému názoru, že je třeba tuto skutečnost řešit. Tento názor je následně podložen významnými dokumenty a výzkumy, které nabízejí i příslušná opatření do budoucna a jsou zmiňovány v následujícím textu příspěvku. Zadlužení českých domácností lze na oficiálních číslech sledovat pouze prostřednictvím dluhů u bank a prověřených registrovaných institucí. Dle údajů České národní banky dosahovalo na konci dubna 2012 zadlužení českých domácností 1123,14 miliardy korun. V meziročním srovnání vzrostlo zadlužení domácností v České republice o 56,16 miliardy korun, což znamená meziroční růst o 5,3 % oproti stejnému období roku 2011. Na každého Čecha připadá dluh ve výši 106 923 korun. Největší podíl na těchto statistikách tvoří jednak spotřebitelské úvěry a také hypotéky. V této souvislosti je třeba uvést, že mnozí lidé si bohužel neuvědomují důsledky svého zadlužení a co si mohou způsobit při neschopnosti splácet své finanční závazky. V praxi naneštěstí může z tohoto důvodu docházet k exekucím a značnému navýšení jejich celkových závazků v podobě penále, exekučních nákladů, úroků z prodlení apod. Z údajů Českého statistického úřadu je zřejmé, že v poslední době počet exekucí narůstá – stejně jako celkové zadlužení. Důkazem toho je, že v loňském roce přesáhl počet exekucí jeden milion.

Také údaje o vyhlášených osobních bankrotech, které v květnu dosáhly hodnoty 1 524, což je nejen o 154 bankrotů více než v předchozím měsíci, ale je to i nejvyšší počet od ledna 2008, jsou alarmující vzhledem k jejich stále narůstajícímu charakteru.¹ Je nutno konstatovat, že vzniklá situace je i důsledkem lehkovážnosti občanů a jejich neznalosti finančního světa. Jedná se o oblast finanční gramotnosti, ve které se mnoho Čechů ne příliš orientuje. Člověk se může samozřejmě učit v každém věku, ale dle uvedeného může být někdy již pozdě. Aby bylo možné zamezit nebo aspoň omezit vznik nepříjemných životních situací v podobě vymáhání pohledávek, exekucí či osobních bankrotů, je potřeba začít se vzděláváním finanční gramotnosti u mladší generace resp. již u dětí. Tato forma prevence může do budoucna zachránit stovky lidí od nástrah finančního světa a naopak jim ukázat cestu, jak se v tomto bludišti orientovat.

Zmíněná problematika není negativním jevem pouze v ČR, což dokazuje zaměření projektu PISA v roce 2012. Mezinárodní projekt – výzkum PISA (Programme for International Student Assessment) je zaměřen na srovnávání znalostí a dovedností patnáctiletých žáků různých zemí. Cílem výzkumu PISA je zjišťování kompetencí těchto žáků v oblasti matematické, přírodovědné a čtenářské gramotnosti. Sběr dat orientovaný na uvedené oblasti probíhá jednou za tři roky, avšak v každém výzkumu je jedné z oblastí věnován větší prostor. V roce 2000 byla hlavní doménou čtenářská gramotnost, v roce 2003 matematická gramotnost, v roce 2006 byla klíčová přírodovědná gramotnost a v roce 2009 opět gramotnost čtenářská (Mezinárodní projekty, 2010–2011). Výsledky by měly být podkladem pro ověření kvality vzdělávacích programů, jelikož zjištěné vědomosti a dovednosti jsou jejich odrazem. Výstupy projektu mohou tvůrci vzdělávacích programů využít k jejich zefektivnění, což by se mělo projevit v následné etapě výzkumu, a to lepšími výsledky než v etapách předchozích.

Dle vyjádření ing. Dušana Hradila z ministerstva financí, z odboru Finanční trhy I, budou součástí výzkumu v roce 2012 i dotazy z oblasti osobních financí. Testy vyplňované žáky v rámci tohoto výzkumu se rozšíří o oblast finanční gramotnosti. Na výsledky však bude nutno pohlížet „s rezervou“, jelikož zahrnutí finanční gramotnosti

do vzdělávacích programů základních škol teprve probíhá, tudíž někteří žáci mohou být výukou této oblasti nedotčeni (Lidé v médiích, 2011).

Aby k výsledkům následného výzkumu v roce 2015 bylo možno přistupovat plnohodnotně, je potřeba co nejdříve zajistit výuku finanční gramotnosti povinně na všech základních školách. V opačném případě budou výstupy výzkumu v této oblasti zkreslené a nesplní svou funkci. Vzhledem k rozšíření projektu PISA o finanční oblast lze předpokládat, že úroveň finanční gramotnosti občanů se stává celosvětovým zájmem.

Z výše uvedených důvodů a samozřejmě i na základě dalších skutečností, např. výzkumu finanční gramotnosti realizovaného agenturou STEM/MARK v roce 2007 a v roce 2010, které vypovídají o současném stavu v oblasti ekonomické a finanční gramotnosti, bylo přirozenou reakcí Vlády ČR a následně jednotlivých ministerstev (zejména Ministerstva financí ČR, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR, Ministerstva průmyslu a obchodu ČR), České národní banky, Národního ústavu pro odborné vzdělávání atp. řešit tuto situaci jednotným a uceleným systémem budování finanční gramotnosti.

Dokumenty rozpracovávající problematiku ekonomické a finanční gramotnosti v ČR

Znakem důležitosti a závažnosti otázky týkající se finanční gramotnosti je fakt, že 7. prosince 2005 bylo vydáno Usnesení Vlády České republiky č. 1594, kde vláda v bodě 2.1. ukládá: „Prvnímu místopředsedovi vlády a ministru financí, ministryni školství, mládeže a tělovýchovy a ministru průmyslu a obchodu připravit do 30. září 2006 Systém budování finanční gramotnosti na základních školách a středních školách.“ To znamená zavést a rozšířit výuku finančního gramotnosti na těchto typech škol. Tento dokument v aktualizované verzi je datován v prosinci roku 2007 a byl vytvořen v souladu s tzv. Strategií finančního vzdělávání.

V roce 2006 byly vytvořeny Meziresortní skupinou pro finanční vzdělávání tzv. Standardy finanční gramotnosti. Standardy jsou

součástí dokumentu Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách aktualizovaného v prosinci 2007. Standardy finanční gramotnosti pro základní a střední vzdělání svým obsahem stanovují ideální úroveň finanční gramotnosti pro daný stupeň vzdělávání. Standard finanční gramotnosti pro střední vzdělávání byl již implementován do Rámcového vzdělávacího programu pro gymnázia a do Rámcových vzdělávacích programů pro odborné školy. Standard finanční gramotnosti pro základní vzdělávání do Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání (dále RVP ZV) prozatím implementován nebyl, protože RVP ZV vznikl již v roce 2005, tedy dva roky před vznikem Standardu finanční gramotnosti pro základní vzdělávání. Aktuálním úkolem v oblasti finančního vzdělávání je implementace Standardu finančního vzdělávání pro základní vzdělávání do RVP ZV. Současně musí probíhat systematická metodická podpora finančního vzdělávání na základních a středních školách. A také je třeba se zaměřit na systematickou pregraduální přípravu učitelů v oblasti finančního vzdělávání.

Součástí tohoto dokumentu je i harmonogram implementace finanční gramotnosti do rámcových vzdělávacích programů, na základě kterých tvoří školní vzdělávací programy ředitelé základních a středních škol. V současné době je tato problematika zahrnuta do rámcových vzdělávacích programů středních škol, tím pádem výuka na základních školách je zatím ve fázi doporučení (Finanční gramotnost, 2008).

V rámci implementace těchto dokumentů do školské praxe oslovil v únoru 2008 ředitel odboru vysokých škol MŠMT ČR děkany vysokých škol, které vzdělávají budoucí učitele základních a středních škol, a požádal je o zařazení problematiky finanční gramotnosti do obsahu příslušných vysokoškolských studijních programů. Současně také jednotlivé školy implementují standardy finanční gramotnosti do vzdělávání podle platné školské legislativy a postupují podle RVP školy, a to od 1. září, které následuje nejpozději po uplynutí dvou let ode dne jejich vydání.

Dalším významným krokem realizovaným vládou (usnesením č. 338 ze dne 10. května 2010) bylo schválení Národní strategie finančního

vzdělávání zpracované Ministerstvem financí ČR, která představuje ucelený systém posilování finanční gramotnosti dětí i dospělých občanů České republiky. Cílem strategie je vytvoření systému finančního vzdělávání pro zvyšování úrovně finanční gramotnosti v ČR (Národní strategie finančního vzdělávání, 2010, s. 2). V neposlední řadě tento dokument vymezuje možnosti financování projektů a programů finančního vzdělávání a důležitost měření úrovně finanční gramotnosti populace. Závěrem strategie je uveden tzv. akční plán, který definuje plánované aktivity, které budou realizovány v rámci systému finančního vzdělávání ze strany veřejné správy, a to včetně uvedení časového harmonogramu plnění.

Definování ekonomické a finanční gramotnosti

Z Národní strategie finančního vzdělávání také vychází ucelená definice finanční gramotnosti. „Finanční gramotnost je soubor znalostí, dovedností a hodnotových postojů občana nezbytných k tomu, aby finančně zabezpečil sebe a svou rodinu v současné společnosti a aktivně vystupoval na trhu finančních produktů a služeb. Finančně gramotný občan se orientuje v problematice peněz a cen a je schopen odpovědně spravovat osobní/rodinný rozpočet, včetně správy finančních aktiv a finančních závazků s ohledem na měnící se životní situace“ (Národní strategie finančního vzdělávání, 2010, s. 11). Finanční gramotnost tvoří pouze jednu z částí ekonomické gramotnosti. Ta se navíc zabývá např. záležitostmi budoucích příjmů, důsledky, které vyplývají z dílčích ekonomických rozhodnutí, rozhodováním na trhu práce, problematikou daní a transferů apod.

V materiálech Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (dále jen OECD) publikovaných ve Spojených státech, Velké Británii, Kanadě, Austrálii, a Evropské unii lze najít pojmy finanční kvalifikace (financial capability), finanční gramotnost (financial literacy) a finanční vzdělávání (financial education) (Orton, 2007, s. 15–17). Pojmy jsou různě uplatňovány v různých souvislostech dle podmínek výše uvedených zemí. Např. Policy Research Initiative vymezuje rozdíl mezi finanční kvalifikací a finanční gramotností tak, že finanční kvalifikaci

chápe jako širší pojem než finanční gramotnost, protože lépe vystihuje podstatu a zahrnuje (Orton, 2007, s. 15):

- ♦ finanční znalosti a inteligenci,
- ♦ finanční dovednosti, schopnosti a pravomoc,
- ♦ finanční odpovědnost.

Ze všeobecného pohledu je možno za finančně gramotného člověka označit jedince, který má jisté povědomí o nabídce finančního trhu, rozumí základní finanční terminologii, chápe smysl a funkce konkrétních bankovních produktů či umí hospodařit s vlastními finančními prostředky. V rámci výzkumu finanční gramotnosti mezi občany ČR se objevuje specifikace dovedností finančně gramotného člověka vzhledem ke správě domácích financí. Finančně gramotný jedinec by měl:

- ♦ mít hrubou představu o aktuálním množství vlastních finančních prostředků,
- ♦ mít znalost sestavování rodinného rozpočtu a sledování jeho do držování,
- ♦ umět plánovat své výdaje minimálně měsíc dopředu,
- ♦ být připraven na nenadálou situaci ztráty hlavního příjmu (finanční rezervy)

(Závěrečná zpráva z výzkumu-plné znění STEM/MARK, 2010).

Je potřeba uvědomit si význam těchto charakteristik, jelikož tvoří základ finanční gramotnosti. S tímto souvisí i další schopnosti z oblasti utváření rezerv či finančních produktů. Za zmínku stojí aspoň některé:

- ♦ vytváření rezerv – pravidelné spoření,
- ♦ vize, z čeho bude možno žít ve stáří,
- ♦ při výběru finančního produktu zvažovat více možností,
- ♦ znalost základní nabídky finančních produktů,
- ♦ znalost a chápání rizik spojených s určitými produkty

(Závěrečná zpráva z výzkumu-plné znění STEM/MARK, 2010).

V neposlední řadě Národní strategie finančního vzdělávání rozděluje problematiku finanční gramotnosti do tří dílčích částí, ze kterých

vycházejí také výše zmíněné Standardy finanční gramotnosti. V rámci Strategie se jedná o gramotnost peněžní, cenovou a rozpočtovou. Hlavními moduly standardů jsou však moduly zahrnující:

- ♦ oblast peněz,
- ♦ hospodaření domácností,
- ♦ finanční produkty
- ♦ práva spotřebitele.

Implementace Standardů finanční gramotnosti pro základní a střední vzdělávání byla zahájena v roce 2007 do Rámcových vzdělávacích programů pro střední školy (pro více než polovinu typů středních škol včetně víceletých gymnázií již v létě 2007, pro ostatní typy později). Implementace do Rámcových vzdělávacích programů pro základní školy se očekává v letech 2011–2013.

Situace finanční gramotnosti v českém školství

Zneklidňující situace v oblasti ekonomické a finanční gramotnosti vyvolala reakci i v oblasti školství. Jak bylo uvedeno dříve, konkrétní aplikací finančního vzdělávání bylo začlenění Standardů finanční gramotnosti do ŠVP. Na finanční vzdělávání nebyl na našich školách dosud kladen takový důraz, jaký by si tato problematika zasloužila. Výuka finanční gramotnosti může být u mnohých pedagogů spojována s obavami. Vždyť málokterý učitel se mohl s finančním vzděláváním setkat během své pregraduální přípravy. Navíc pojem finanční gramotnost v zásadních kurikulárních dokumentech nenajdeme. Přesto se najdou učitelé, kteří věnují svůj potenciál přípravě zajímavých hodin a projektů, ve kterých rozvíjejí finanční gramotnost svých žáků. Zveřejněné příklady dobré praxe na webových stránkách MŠMT nebo Výzkumného ústavu pedagogického v Praze jsou jedním z důkazů toho, že se finanční gramotnost začíná ve školách prosazovat.

Finanční gramotnost není prozatím ještě povinnou součástí RVP ZV. Standard finanční gramotnosti (pro 1. stupeň ZŠ a 2. stupeň ZŠ) bude do RVP ZV komplexně promítnut až při jeho další revizi. Přesto však i stávající RVP ZV dává učitelům prostor a faktickou možnost danou

problematiku vyučovat (Matematika a její aplikace, Výchova k občanství, Člověk a svět práce). Problematika financí je přímou součástí vzdělávacích oborů Výchova k občanství a Člověk a svět práce (Gramotnosti ve vzdělávání, 2010).

Možnosti zařazení témat finanční gramotnosti skýtají i další vzdělávací oblasti. Např. vzdělávací oblast vzdělávání 1. stupně ZŠ Člověk a jeho svět, která zahrnuje orientaci žáka v základních formách vlastnictví; používání peněz v běžných situacích. Ve vzdělávací oblasti Člověk a společnost, která je určena pouze pro 2. stupeň ZŠ a do které patří vzdělávací obor Výchova k občanství, je možné se s prvky finančního vzdělávání setkat nejčastěji. Do budoucna by mělo být v kurikulu explicitně uvedeno, že tato oblast přispívá k rozvoji finanční gramotnosti nebo k orientaci ve světě financí. Finanční gramotnost se promítá do rozvíjení orientace v ekonomické oblasti, která tvoří rámec každodenního života, ale i do zvyšování odolnosti vůči manipulaci (např. klamavé nabídky). Do vzdělávací oblasti Člověk a svět práce je možné zařadit témata týkající se zodpovědného zacházení s finančními prostředky v rozpočtu domácnosti. Potenciální výzvy k uplatnění finanční gramotnosti je možné nalézt také v průřezovém tématu Osobnostní a sociální výchova. Finanční vzdělávání se prolíná nejvíce s tematickým okruhem Morální rozvoj, a to v situacích každodenního rozhodování. Protože k finančnímu rozhodování přistupují i etická kritéria. Výzvy k uplatnění finanční gramotnosti se objevují také v průřezovém tématu Mediální výchova při interpretaci mediálních sdělení, v oblasti reklamy (cenových triků a klamavé nabídky). Finanční vzdělávání má interdisciplinární povahu. Nejčastěji integruje společenskovědní obory, matematiku a ICT. Nemělo by být opomíjeno to, že finanční gramotnost souvisí se zodpovědným přístupem k životu, s každodenním rozhodováním, s uplatňováním práv a s kritickým přístupem k informacím. Podle akčního plánu, který je součástí Národní strategie pro finanční vzdělávání, by měly být Standardy finanční gramotnosti zapracovány do RVP ZV při nejbližší revizi.

Jak však v praxi každá škola výuku pojme, je v zásadě v její kompetenci. Školám je sice uloženo finanční gramotnost učit, je ovšem na nich, jakou formu zvolí a kolik hodin tématu věnují. Některé základní školy vyčlenily pro finanční vzdělávání jen deset hodin za celé čtyři

roky, které žáci stráví na druhém stupni. Na druhé straně je někde této problematice věnována i hodina týdně např. v deváté třídě. Konečné rozhodnutí je zpravidla na základě doporučení učitelů na vedení školy. Neexistuje totiž jednotná metodika, jak finanční gramotnost učit, jejíž dodržování by mohla Česká školní inspekce sledovat. Není stanovena ani doporučená časová dotace pro finanční vzdělávání. Stejně tak není stanoveno, v jakých předmětech se bude objevovat, jelikož zatím není samostatným předmětem a zřejmě jím ani nebude.

V souladu s přijatým dokumentem Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách a inovovanou Národní strategií finančního vzdělávání mohou školy v základním vzdělávání vyučovat finanční gramotnost v nově nastaveném pojetí na dobrovolném základě. Základní školy mohou také čerpat tzv. „evropské peníze“ v rámci projektu EU peníze školám prostřednictvím dvou šablon klíčových aktivit.² Jedna z nich je věnována efektivní přípravě pedagogických pracovníků na vyučovací hodinu, druhá je zaměřena na školení pedagogů v systému DVPP MŠMT.

Ve středním vzdělávání byl standard finanční gramotnosti zakomponován do všech dosud vydaných RVP (včetně RVP pro gymnázia a RVP pro gymnázia se sportovní přípravou) podle jednotlivých etap – počínaje rokem 2007 až do roku 2010 včetně. Podle konkretizovaných školních vzdělávacích programů, jež musejí být v souladu s vydanými RVP, mají vzdělavatelé povinnost započít výuku nejpozději do dvou let od vydání odpovídajících RVP. Ve středním odborném vzdělávání je problematika finanční gramotnosti zakomponována do společenskovedního, matematického a ekonomického vzdělávání dle daného RVP, zároveň je i součástí klíčových kompetencí žáků středních škol; ve středním všeobecném vzdělávání je obsažena ve vzdělávacích oblastech Člověk a svět práce, Člověk a společnost a Matematika a její aplikace.

Výsledky průzkumu v oblasti realizace výuky finanční gramotnosti na ZŠ

V současné době je tedy na většině základních škol problematika finanční gramotnosti v různé formě začleněna v rámci ŠVP. Nabízí se

tedy otázka: Jaké je současné pojetí výuky finanční gramotnosti na základních školách?

Následující text představuje výsledky průzkumu, které byly získány prostřednictvím strukturovaných rozhovorů se sedmi řediteli základních škol, popř. jejich zástupci. Cílem průzkumu bylo zjistit současné pojetí začlenění a realizace výuky témat finanční gramotnosti do konkrétních ŠVP. Strukturovaný rozhovor byl tvořen deseti otázkami. Jednalo se o kombinaci otevřených a uzavřených otázek, kde převládají otázky otevřené. K rozhovorům byli osloveni ředitelé škol, jelikož jsou odpovědní za ŠVP a také mají obecně nejkomplexnější přehled o vyučovaných tématech. Navíc není možné vědět, kteří učitelé oblast finanční gramotnosti zabezpečují, což bylo mimo jiné předmětem šetření.

Poznatky vyplývající z průzkumu provedeného na sedmi základních školách byly podrobně analyzovány a dále jsou uvedeny jen zásadní výstupy celého šetření.

Současné pojetí výuky finanční gramotnosti na základních školách lze stručně vymežit v následujících bodech.

- ♦ Výuka finanční gramotnosti probíhá na základních školách ve směř na 1. i 2. stupni, což lze považovat za kladný přístup ředitelů škol k této problematice. Jedná se o jednu z možných prevencí k zamezení negativního vývoje společnosti v rámci finanční sféry.
- ♦ Hlavním základním zdrojem informací pro základní školy týkajícím se finanční gramotnosti a její výuky bylo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR. Dalšími nositeli informací jsou ministerstvo financí či Národní ústav odborného vzdělávání. Příslušné informace jsou zveřejňovány prostřednictvím webových stránek uvedených subjektů.
- ♦ Finanční gramotnost není doposud vyučována jako samostatný předmět, vyjma jedné školy, kde se ovšem jedná o předmět volitelný. Finanční témata jsou začleněna do stávajících předmětů s již definovanou náplní a obsahem učiva.
- ♦ Ředitelé škol nejsou schopni definovat rozsah výuky témat souvisejících s finanční gramotností, jelikož tato nejsou součástí žádné hodiny předmětu, do kterého byly začleněny. Rozsah výuky

specifikovala pouze paní ředitelka školy, kde oblast financí figuruje v podobě volitelného předmětu. Tudíž nelze určit, zda dané problematice je věnován dostatek času.

- ◆ Oblast finanční gramotnosti vyučují pedagogové s profesním zaměřením na předměty, jako jsou matematika, občanská výchova, volba povolání či výchova k občanství. Právě do těchto předmětů je uvedena sféra začleněna. Pedagogové zmíněného profesního zaměření tvoří vhodný předpoklad pro zajištění samostatné výuky, jelikož se ve svých předmětech finanční problematikou již zabývají.
- ◆ V malé převaze jsou školy, které využily k získání informací školení zaměřená na téma finanční gramotnosti. Objevuje se i snaha o prohlubování vědomostí prostřednictvím samostudia, ale samotná školení vedená na odborné bázi mají svou určitou váhu, kterou není vhodné podceňovat.
- ◆ Respondenti vesměs považují množství informačních a studijních materiálů k danému oboru za dostatečné, vyjma jednoho negativního pohledu. Úroveň materiálů má vzestupnou tendenci, což odpovídá faktu, že výuka finančních témat v základním školství je z historického pohledu oblastí mladou, tudíž neustále se vyvíjející a zdokonalující.
- ◆ Samotná výuka probíhá na základě různých podkladů a pramenů. Převládá výuka dle stávajících učebnic, dále jsou využívány materiály z webových stránek ministerstva školství, knižní publikace vztahující se přímo k finanční gramotnosti, ale pozadu nezůstává ani vlastní výroba. Zde je zřejmý nesoulad v postoji a přístupu k výuce finanční gramotnosti.
- ◆ Ve 100 % se respondenti shodují v negativním postoji vůči vymezení finanční gramotnosti jako samostatného předmětu. Na první pohled lze tuto skutečnost klasifikovat jako podceňování výuky dané oblasti. Otázka je však hlubší povahy, spočívající v časových možnostech výuky.

Závěrem lze konstatovat, že výuka finanční gramotnosti má své opodstatnění a přínos vzhledem k nedostatečné orientaci občanů ve světě financí, ať již z pohledu hospodaření s finančními prostředky

či z pohledu nerozumného zadlužování. Následky totiž mohou vyústit až v katastrofické scénáře v podobě exekucí a osobních bankrotů. Jedna z šancí, jak eliminovat negativní vývoj, spočívá ve vzdělávání mladé generace. V tomto duchu se vyjádřila většina dotazovaných s výjimkou jednoho hlasu, kdy odpověď vyplynula spíše negativně, ve smyslu zbytečnosti výuky.

Závěr

Cílem tohoto textu bylo objasnit problematiku finančního vzdělávání ve společnosti s poukázáním na možné důsledky nezdravého zadlužování v podobě osobního bankrotu a představení současného pojetí výuky finanční gramotnosti na základních školách jako možné prevence k zamezení tohoto negativního trendu.

Okruhy související s finanční gramotností jsou začleňovány do stávajících předmětů, které již mají svou náplň a hodinovou dotaci. V tomto směru pak nezbývá příliš prostoru pro rozšíření obsahu učiva o témata zmíněné gramotnosti. Finanční problematika není pojímána jako ucelený komplex informací. Ve vzájemné shodě není ani využívání výukových materiálů, jelikož každá škola postupuje dle svého uvážení. Často nejsou vyhledávány nové podklady, nýbrž si školy vystačí s učebnicemi stávajícího předmětu, tzn. že v jádru nedochází k rozšíření výuky o oblast finanční gramotnosti. Přitom se na trhu objevuje značné množství publikací vydávaných v souladu se Standardy finanční gramotnosti.

K přijetí stanoviska, zda implementace finančního vzdělávání ve školách bude mít reálný dopad ve společnosti, je zapotřebí realizovat výzkum zaměřený na úroveň ekonomické a finanční vzdělanosti jedinců, kteří tímto procesem vzdělávání na školách prošli. Současně stojí za úvahu zaměřit empirický výzkum aspektů ekonomické a finanční gramotnosti v oblasti studijních a metodických materiálů, postojů a zkušeností z praxe učitelů a v neposlední řadě nabídky vzdělávacích programů v rámci dalšího vzdělávání učitelů. Závěrem se nabízí konstatování, že zlepšení finanční gramotnosti žáků a následný vývoj v jejich orientaci ve finančních produktech ukáže až budoucnost, ale nutnost zavedení finanční gramotnosti do výuky je známá již dnes.

Poznámky:

- ¹ Více na <http://www.investujeme.cz/v-kvetnu-bylo-vyhlasheno-1-524-osobnich-bankrotu-dynamika-jejich-rustu-se-zrychluje/>
- ² Více viz <http://www.msmt.cz/file/13326>, s. 102–108.

Literatura a internetové zdroje:

Finanční gramotnost v ČR [on-line]. AGENTURA STEM/MARK, 2010 [cit. 2012-03-20]. Dostupné z: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/fintrh_fin_vzdelavani_59012.html.

MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Lidé MF v médiích* [online]. MFČR, 2011 [cit. 2011-03-20]. Dostupné z: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/mf_zamestnanci_mf_mediich_61603.html

MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Národní strategie finančního vzdělávání* [online]. MF ČR, ČNB, MŠMT ČR, 2010 [cit. 2012-03-20]. Dostupné z: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/ft_strategie_financniho_vzdelavani.html.

MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách* [on-line]. Praha: MF ČR, MŠMT ČR, MPO ČR, 2007 [cit. 2012-03-20]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/system-budovani-financni-gramotnosti-na-zakladnich-a-strednich-skolach>.

MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Výzkumy k finanční gramotnosti*. [online]. MFČR, 2010 [cit. 2012-03-20]. Dostupné z: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/ft_finvzd_vyzkum_gramot.html

MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. MFČR: *Závěrečná zpráva z výzkumu-plné znění (STEM/MARK, 2010)* [online]. MFČR, 2010 [cit. 2012-03-20]. Dostupné z: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/fintrh_fin_vzdelavani_59014.html

NÁRODNÍ ÚSTAV ODBORNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ. *Finanční gramotnost* [online]. NÚOV, 2008 [cit. 2012-02-01]. Dostupné z: <http://www.nuov.cz/financni-gramotnost>

ORTON, Larry. *Financial literacy: Lessons from International Experience. Research Report*. Canadian Policy Research Networks Inc. 2007. [on-line]. [cit. 2012-03-20]. Dostupný z: http://www.cprn.org/documents/48647_ENpdf.

ÚSTAV PRO INFORMACE VE VZDĚLÁVÁNÍ. *Mezinárodní projekty* [online]. 2010-2011 [cit. 2011-03-20]. Dostupné z: <http://www.uiv.cz/clanek/607/1871>

VÝZKUMNÝ ÚSTAV PEDAGOGICKÝ V PRAZE. *Gramotnosti ve vzdělávání. Příručka pro učitele* [online]. Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2010 [cit. 2012-03-20]. Dostupné z: <http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2010/02/Gramotnosti-ve-vzd%C4%9Bl%C3%A1v%C3%A1n%C3%AD1.pdf>.

Kontakt na autorku příspěvku:

Ing. Alena Opletalová, Ph.D.

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Žižkovo nám. 5

771 40 Olomouc

e-mail: alena.opletalova@upol.cz